

border(hi)stories

1914 – 2022

EMLEKHELYEK A HATÁR MENTÉN

A hármasjelvű kiállítás interaktív térképen és internetes archívumon alapszik, ahol az eredőkód – QR-kod beolvasásával – bővebb fotóanyaghoz, dokumentumokhoz, videókliphez és részletes szakirodalomhoz lehet hozzá.

További emlékhelyek találhatók a <https://www.borderhistories.eu> weboldalon.

Az AR (interjúgyakorlat) felhasználásával közelítse meg a kiállítást! Az alkalmazásról az App Store vagy a Google Play Áruházban letölthető. Lépjen be az alkalmazásba és válassza ki a kamerát a következő markerek egyikére, majd lépkön hozzá és elvezesse a látványt.

Für AR-Halbtu (Augmented Reality) laden Sie die App aus dem Google Play Store oder der App Store herunter und rufen Sie die App auf und bewegen Sie den Kamera zu einer der folgenden Merker, dann treten Sie einen Schritt zurück und genießen Sie die Aussicht.

For AR augmented reality content, download the app from the App Store or Google Play Store. Enter the app interface and move the camera to one of the following marker's then step back and enjoy the view.

GEDENKKORTE ENTLANG DER GRENZE

Die dreisprachige Ausstellung sowie die interaktive Landkarte basieren auf einem digitalen Internetarchiv, das Interessierten – mit Hilfe eines QR-Codes – den Zugriff auf weiteres Fotomaterial, historische Dokumente, Videoclips und Fachliteratur ermöglicht.

Weitere Gedenkstätten finden Sie unter <https://www.borderhistories.eu>

PLACES OF REMEMBRANCE ALONG THE BORDER REGION

The trilingual exhibition and the interactive map are based on an interactive internet archive, where those interested in further information can access – with the help of a QR-code – additional photographs, historical documents, video clips and specialized literature.

More memorial sites can be found at <https://www.borderhistories.eu>

SOPRON – ÖDENBURG

2022
2021
2020
2019
2018
2017
2016
2015
2014
2013
2011
2010
2009
2008
2007
2006
2005
2004
2003
2002
2001
2000
1999
1998
1997
1996
1995
1994
1993
1992
1991
1990
1989
1988
1987
1986
1985
1984
1983
1982
1981
1980
1979
1978
1977
1976
1975
1974
1973
1972
1971
1970
1969
1968
1967
1966
1965
1964
1963
1962
1961
1960
1959
1958
1957
1956
1955
1954
1953
1952
1951
1950
1949
1948
1947
1946
1945
1944
1943
1942
1941
1940
1939
1938
1937
1936
1935
1934
1933
1932
1931
1930
1929
1928
1927
1926
1925
1924
1923
1922
1921
1920
1919
1918
1917
1916
1915
1914

A magyar és az osztrák állam képviselői által Velencében 1921. október 13-án aláírt egyezmény szerint Sopron és a könyökön fekvő nyolc falu hovatartozásáról népszavazásnak kellett döntenie, melyre 1921. december 14.-16. között került sor. Az elnöktől törülékenységekkel közel 90%-ra jelent meg a szavazásban 65%-uk Magyarországot mellett voksolt. A kisebb községekben általában Ausztria felé bíllent a merleg nyelve, amit a szavazást vegül a jelenző osztrák hagyomány és nemet angyalvele többségeben magyarpárti soproni lakosság döntött el. A város nemetájai lakónak többsége evangéliusk volt, ezért is döntött inkább Magyarországot mellett. A soproni népszavazás volt a trianoni bekeszerződés egyetlen komolyabb területi revisziója, melyet a nagyhatárnak elfoglaltak. 1922-ben Sopron városát „Civitas Fidelissima” (Leghűségesebb város) címmel tüntettek ki. Mivel a vidék egyetlen nagyvárosa úgy Magyarországon maradt, Bad Sauerbrunn. Savanyúkut jelölte ki az új tartomány ideiglenes székelyjenek, majd 1925-ben Eisenstadt (Kismarton) lett Burgenland tartomány székhelye.

Gemäß der am 13. Oktober 1921 in Venedig unterzeichneten Vereinbarung fand zwischen 14. und 16. Dezember 1921 in Sopron (Ödenburg) und den umliegenden acht Dörfern eine Volksabstimmung über die zukünftige Zugehörigkeit des Gebietes statt. Rund 90 Prozent der Bevölkerung des betroffenen Gebietes nahm an der Abstimmung teil und stimmten mit einer Mehrheit von 65 Prozent für den Verbleib bei Ungarn. Die Bewohnerchaft der kleineren Gemeinden war eher für einen Anschluss an Österreich, doch das Ergebnis der Volksabstimmung wurde letztendlich durch die mehrheitlich deutschsprachige, jedoch politisch ungarnfreudige Bevölkerung der Stadt Ödenburg entschieden. Die deutschstämmige Bevölkerung der Stadt war mehrheitlich evangelisch und entschied sich daher für einen Verbleib bei Ungarn. Die Volksabstimmung von Ödenburg führte zur einzigen wesentlichen Revision des Bestimmungen des Friedensvertrages von Trianon, die von den Großmächten akzeptiert wurde. 1922 wurde die Stadt mit dem Ehrentitel „Civitas fidelissima“ (Die treueste Stadt) ausgezeichnet. Da somit die einzige Großstadt des neuen Bundeslandes bei Ungarn blieb, wurde zuerst Bad Sauerbrunn zum vorläufigen und im Jahre 1925 schließlich Eisenstadt zum Sitz der Landesregierung des Burgenlandes bestimmt.

According to an agreement signed in Venice on 13 October 1921 a plebiscite was held between 14 and 17 December 1921 in Sopron (Ödenburg) and the surrounding nine villages. 90 percent of the local population participated in the vote on the future of the territory, 65 percent of them voting to remain in Hungary. The majority of the population in the smaller villages apparently preferred to become part of Austria, but the plebiscite was decided by the mostly German speaking but nevertheless hungarophile population of the city of Sopron, which overwhelmingly voted to remain in Hungary. The city population was mostly of German descent, but protestant and thus preferred to remain in Hungary. The plebiscite of Sopron resulted in the only significant revision of the peace treaty of Trianon, which was accepted by the Great Powers. In 1922 the city was awarded the honorary title of a „Civitas fidelissima“ (most faithful city). Since the only large city of the region thus remained in Hungary, Bad Sauerbrunn in 1925 became the temporary and Eisenstadt in 1925 officially the permanent seat of the provincial government.

Mutter Finnme-nid für Ungarn
fond muß ich Horburg-folten werden

Az 58 méter magas Tüsztorony Sopron várros fölöttje

Der 58 Meter hohe Feuerurm ist das wichtigste Wahrzeichen der Stadt Sopron.

The 58-meter high Fire Tower is the main symbol of the city of Sopron.
[© Kassai Ferenc]

Video

Német-nationalista propaganda plakát, 1922. „Angulam, me scrazz
Magyarországba! Hörburg-külváros
Horburg katonával leszünk.“

Deutsch-nationalistische Propagandaplakat, 1922. „Mutter stimme nicht für Ungarn,
sonst muss ich Horburgsöldet werden!“
German-nationalistic propaganda poster, 1922. „Mother do not vote for
Hungary, else I have to become a
Horburg soldier!“

[© Magyar Nemzeti Levéltár
Buda-Moson-Sopron Megye Soproni
Levélkiadás]

Afgráfus (Agendorf), Hárfa (Hartenau), Sopronfertőtelep (Wendern) elszigetelt többséggel, mint Fertőkisfalud (Kreischbach) és Balf (Wolfs) jelentős többséggel Ausztriá mellett szavazott.

Agrálfalva (Agendorf), Hárfa (Hartenau), Sopronfertőtelep (Wendern) szavaztak mit überwältigender Mehrheit, Fertőkisfalud (Kreischbach) és Balf (Wolfs) jelentős többséggel Ausztriá mellett szavazott.

Afgráfus (Agendorf), Hárfa (Hartenau), Sopronfertőtelep (Wendern) votped with overwhelming majority, Fertőkisfalud (Kreischbach) and Balf (Wolfs) voted with a significant majority for Austria.

[© Landesarchiv Burgenland]

Az 1921-es népszavazás szavazólapjai
Szavazatok der Volksabstimmung 1921
Ballots of the 1921 plebiscite

[© Landesarchiv Burgenland]

Igy győz Hazánk!
So siegt das Vaterland!

A Venecei szerződés szerint a vokációra azok a húszszáz elérteket kötötték leinkigítve és rövid időn belül minden részt vevő választószervet szavaztak, vagy 1918. december 31-én ott laktak. Az osztrák kormány a köztérben előbb olította ki hogy ezt javasolja, hogy a németeket a magyarokat az erőt mindig magyar császárok vezetett.

Laut dem Venezianischen Protokoll waren alle das 20 Lehrjahrs vollendet, welche die 18-jährigen Wahlberechtigten im Abstimmungsgebiet geboren oder nach dem 31. Dezember 1918 eingewandert waren. Die österreichische Regierung verhängte, dass sie diese Bevölkerung akzeptiert hätte und noch nicht die Abstimmung daher immer von einem ungarischen Abstimmungsberechtigten.

According to the Venetian Protocol all people who had completed their 20th year of life were allowed to vote, if they were born within the region or had been immigrated there since 01 December 1918.

The Austrian government always kept it a secret, that they had accepted the votes of the Germans, and after the plebiscite kept talking about Hungarian voter fraud.

[© Magyar Nemzeti Levéltár
Buda-Moson-Sopron Megye
Soproni Levélkiadás]

RECHNITZ – ROHONC

2022
2021
2020
2019
2018
2017
2016
2015
2014
2013
2011
2010
2009
2008
2007
2006
2005
2004
2003
2002
2001
2000
1999
1998
1997
1996
1995
1994
1993
1992
1991
1990
1989
1988
1987
1986
1985
1984
1983
1982
1981
1980
1979
1978
1977
1976
1975
1974
1973
1972
1971
1970
1969
1968
1967
1966
1965
1964
1963
1962
1961
1960
1959
1958
1957
1956
1955
1954
1953
1952
1951
1950
1949
1948
1947
1946
1945
1944
1943
1942
1941
1940
1939
1938
1937
1936
1935
1934
1933
1932
1931
1930
1929
1928
1927
1926
1925
1924
1923
1922
1921
1920
1919
1918
1917
1916
1915
1914

A Vörös Hadsereg elleni utolsó védelmi vonalként 1944 ószétől a határ mentén épült az újra nevezett „Südostwall” Déleleti Fal, egy lövész- és harcokcsírakból álló rendszer. A magyar száll kényszermunkások számára, akiknek emdertől korlátlanek között kellett ít dolgozniuk, külön táborkat alítottak fel. Ahogy a Vörös Hadsereg közeledt, ezeket a táborkat 1945. március végén felszámolták, és a kényszermunkásokat gyalaj Mauthausen fels hajtották. 1945. március 24-én este a rohoni pályaudvarra körülbelül kicsvár magyar erkezett Koszegről, aik mar járm sem tudtak. Ugyanezen az estén a rohoni Battányi kastélyban „buscupartit” tartottak a helyi naci hírességeknek. Egy nem teljesen világos telefonhívás után feltehetően a kerületi vezetőség iradójába a Gestapo helyi vezetője, Franz Podezin figyelőket osztott ki, és csapatával meggúllikolta a magyar kényszermunkásokat az újra nevezett „Kreuzstadt” (Keresztpalota) közelében. Szamos kiserlet történt a sín megtámadásra, melyek eddig mind sikertelenek maradtak. Az 1991-ben Rohoncon alakult REFUGIUS Egyesület 2012 óta vezeti egypti információk és emlékhelyet a Kreuzstadnál, amely napjainkban Ausztria országos jelentőségű emlékhelyeket a magyar-zsidó kényszermunkások sorsának állít emléket.

Als letzte Verteidigungslinie gegen die Rote Armee entstand ab Herbst 1944 entlang der Grenze ein Verteidigungssystem aus Schützen- und Panzergräben, die sogenannte Südostwall. Überall wurden Lager mit ungarisch-jüdischen Zwangsarbeitern eingerichtet, die unter unmenschlichen Bedingungen am Südostwall schanzen mussten. Als die Rote Armee immer näher kam, wurden diese Lager Ende März 1945 aufgelöst und die Zwangsarbeiter in Fußmärschen nach Mauthausen getrieben. Am Abend des 24. März erreichten etwa 200 nicht mehr gehfähige Ungarn aus den Lagern am heutigen Bahnhof von Rechnitz. Am gleichen Abend fand im Rechnitzer Battányi-Schloss ein „Abschiedstest“ der örtlichen Nazi-Prominenz statt. Nach einem ungeklärten Anruf – vermutlich aus der Kreisleitung – lies der Ortsgruppenleiter und örtliche Gestapo-Chef Franz Podezin Waffen ausgeben und die in der Nähe des sogenannten Kreuzstadl lagernden Ungarn ermorden. Zahlreiche Bombardierungen das Grab zu lokalisieren, blieben bisher erfolglos. Der 1991 in Rechnitz gegründete Verein REFUGIUS betreut seit 2012 eine Informations- und Gedenkstätte am Kreuzstadl, welche heute als landesweites Mahnmal für das Schicksal der ungarisch-jüdischen Zwangsarbeiter gilt.

In autumn 1944, as a last line of defense against the Red Army, a system of trenches and tank traps, the so-called "Südostwall" Southeast Wall, was dug along the present border. Separate camps were set up for Hungarian-Jewish forced laborers who under inhumane conditions had to do the digging. At the end of March 1945, as the Red Army drew closer, these camps were closed and the forced laborers were driven on foot towards Mauthausen. On the evening of 24 March 1945, about 200 Hungarians who were no longer able to walk reached the Rechnitz (Rohonc) train station coming from the camps near Koszeg. On the same evening, a "farewell party" for local Nazi bigwigs took place in the Battányi Castle at Rechnitz. After an unidentified call – presumably from the district leadership – the local Gestapo chief Franz Podezin had weapons distributed and with men under his command murdered the Hungarians camped near the so-called "Kreuzstadt" (Cross Barn). Numerous efforts to locate the mass grave have so far remained unsuccessful. Since 2012 REFUGIUS, a private association founded in 1991 in Rechnitz, has been operating an information and memorial site at the "Kreuzstadt", which over the years has become a national place of remembrance commemorating the fate of Hungarian-Jewish forced laborers in Austria.

A Kreuzstadt építése Rohonctól délre
Das Gebäude des Kneusztadels südlich
von Rechnitz
The building of the „Kreuzstadt“ south
of Rechnitz
© REFUGIUS

A Hitler ifjúság sok fatatájná is részt kellett vennie az ásatási működésekben, amelyek során több mint 10000 zsidó nőtől kezdve több mint 100000 voltak a zsidó nálozók munkájuknak tömeggyilkosságai.

Viele Jugendliche der Hitlerjugend nahmen ebenfalls an den Grabungsarbeiten teil, welche sie waren. Sie waren nach 1945 wichtige Zeugen für die Massenmorde an den jüdischen Zivilisten ihrer Kultur.

Many boys from the Hitler Youth also had to take part in the excavation work. After 1945 they were important witnesses to the mass murders of the Jewish civilian population.

© Landesarchiv Burgenland

Térkép és fotók az egyre sűrűsözőtökkel előzetesen elbontott 1945-ös területen.

Karte und Fotos von der Exhumierung einzelner Opfer 1948

Map and photos of the exhumation of some of the victims in 1948

© Wiener Stadt und Landesarchiv

Mártnak emlékezve Rohoncon. Az előzőeket összetételezve mindenadig nem volt lehetetőség. Bar a tömegsír közvetlenül a háború után megkerülve, ahol a temetés lehetségtelenül történt.

Denkmal für die in Rechnitz ermordeten Juden. Eine ehrenvolle Umbettung der Toten konnte bislang nicht stattfinden, da das Grabmal zwar nach dem Krieg an einer geöffnet wurde, seitdem aber verschwunden ist.

Memorial commemorating the Jews murdered in Rechnitz. A burial of the victims has not been possible, as the grave was opened (and apparently immediately) after the war, it has proved impossible to locate it ever since.

© REFUGIUS

Ugytől eltérően azóta 2021-ben

újratelepítési, siklószerű ásatások

im Jahre 2021.

The last unsuccessful diggings

of 2021

© REFUGIUS

FELSŐCSATÁR – GORNJI ČETAR OBERSCHILDING

2022
2021
2020
2019
2018
2017
2016
2015
2014
2013
2011
2010
2009
2008
2007
2006
2005
2004
2003
2002
2001
2000
1999
1998
1997
1996
1995
1994
1993
1992
1991
1990
1989
1988
1987
1986
1985
1984
1983
1982
1981
1980
1979
1978
1977
1976
1975
1974
1973
1972
1971
1970
1969
1968
1967
1966
1965
1964
1963
1962
1961
1960
1959
1958
1957
1956
1955
1954
1953
1952
1951
1950
1949
1948
1947
1946
1945
1944
1943
1942
1941
1940
1939
1938
1937
1936
1935
1934
1933
1932
1931
1930
1929
1928
1927
1926
1925
1924
1923
1922
1921
1920
1919
1918
1917
1916
1915
1914

„1948-ban doboztak ki a faluban legelőször, hogy tilosattni Ausztriába. Hivatalos határ vonalai ide vagy oda, de 1949-ig, az aknázás letelepig marcsak megszakabol is eljutottunk 100-200 méter távolságra osztrák területre gombászni, különöző gyógynövények gyűjtésre. Tettek ezt parán a kidobásoktól követően is. Harom helyi asszony aztán is rizgettett emi. Elkapták oket: közülük ketten 10 napon keresztül a koszegi Juriics varban raboskodtak, a legflejtébbet pedig Budapestre szállították a Markó utca földgába. Ezzel a hivatalos szervnek peldát alkartak statuáin, elülnéni a felmentést a helyi lakosokba. Felsőcsatárban 1949 tavaszán raktak le az első szőgesdrótot, s feltették le az aknavezetőt. Ettől az időtől fogva már elevettséges volt attinomi Ausztriába. Onnan lehettet tudnunk, mert több kutya is az aknavezetőre tetezdő, fel is robbant. Igy hat megbizonyosítottunk arról, hogy akkor egy embernek sincs több esélye stílusról az aknavezetőn. Az en 1949-re még az aknavezető előtt elhagyta a szülőfaluunkat, és Ausztriára át, különödön mentek. De sohan követtek az o peldjükkel, 1959 óta is, amikor egy területen már megszűnt az aknavezető. Az akkor 800 lelkét számláló községből több mint 220-an tiszta- tag Nyugatra (...) az 1950 után telepített az aknavezető, amely mar balekürtetőként áll, eleg sok kelenhetettséget okozott nem csak a magyar, hanem az osztrák oldalon is. Nagyobb veszéssel után elkezdték ide-oda csuszakálni, s rengeteg baleset addott belőle. Nálunk is fehobbanant egy 15 éves fiú, bele is halt.” [Horváth Mihály, volt polgármester, Felsőcsatár, 1995].

„Im Dorf wurde erstmals 1949 ausgetrennt, dass es verboten war, nach Österreich zu fahren. Die offizielle Grenze war uns egal, und bis 1949, bis die Minensperre abgelegt wurde, gingen wir aus Gewohnheit 100-200 Meter ins österreichische Territorium und sammelten Pilze und verschiedene Kräuter. Manche haben es sogar noch nach der Verkündung gemacht. Drei Frauen von hier haben dann draufgezahlt. Sie wurden erwacht, zwei von ihnen wurden für 10 Tage in der Koszegi Juriics Burg inhaftiert, die jüngste wurde ins Gefängnis in der Marko-Straße in Budapest transportiert. Damit wollten die Behörden ein Beispiel statuieren, dass Einwohner Angst einzufürchten. Im Frühjahr 1949 wurde in Felsőcsatár der erste Stacheldraht aufgezogen und das Minenfeld verlegt. Von da an waren lebensgefährlich, nach Österreich hindüberzugehen. Wir wussten das, denn mehrere Hunde verirrten sich in das Minenfeld und sind in die Luft geflogen. So haben wir dann mit Sicherheit gewusst, dass auch ein Mensch keine Chance hat, durch das Minenfeld zu kommen. Meine Geschwister verließen unser Heimatdorf noch vor der Minensperre und gingen über Österreich ins Ausland. Viele folgten ihrem Beispiel noch im Herbst 1956, als in einem Abschnitt, die Minensperre entfernt worden war. Mehr als 220 der damals 800 Einwohner flüchteten nach Westen (...) das nach 1956 neu angelegte Minenfeld, das bereits aus Vinylminen bestand, verursachte nicht nur auf ungarischer, sondern auch auf österreichischer Seite einige Unannehmlichkeiten. Nach heftigen Regenfällen wurden sie sie hin und her gespielt und verursachten viele Unfälle. Auch bei uns ist ein 15-jähriger Junge explodiert, er ist dann auch gestorben.“ [Mihály Horváth, ehemaliger Bürgermeister, Felsőcsatár, 1995].

A Vasfüggöny darabja
Ein Stück des Eisernen Vorhangs
A piece of the Iron Curtain
[© Dugonics Katalin]

Egyelőben, össigben
Im Wachdienst
On guard duty
[© Savaria Museum]

A rendőr mögött
Hinter dem System
Behind the system
[© MTVA]

Horváth Mihály
Mihály Horváth
Mihály Horváth
[© Horváth Timea]

Határőrség tabla
Ortsliche Kommandatur der Grenzwache
Local command post of the border guard
[© Dugonics Katalin]